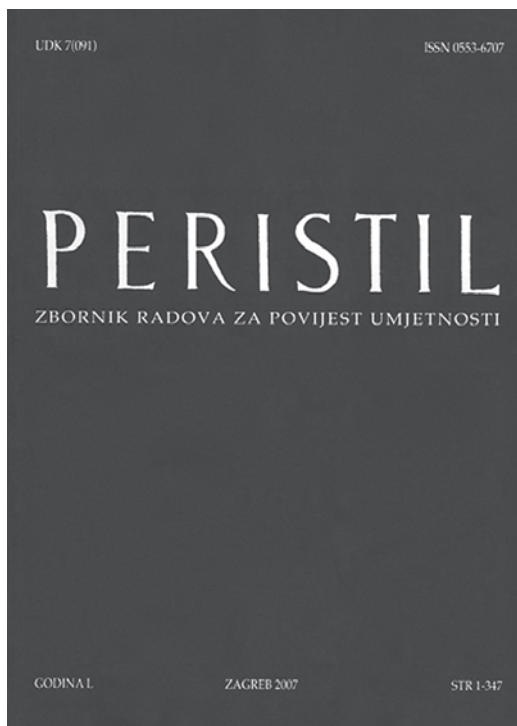

Danko
Šourek

Pedeseti broj časopisa *Peristil*

Peristil: Zbornik radova za povijest umjetnosti,
(ur.) Ivanka Reberski, 50 (2007.), 347 str.,
ISSN 0553-6707

Jubilarnim brojem časopis *Peristil* ujedno obilježava pedeset i četiri godine svoje prisutnosti na hrvatskom kulturnom obzoru. Listanjem starih brojeva tiskanih tijekom toga, polustoljetnoga razdoblja taj se godišnjak otkriva kao svjedok, ali i rani protagonist, razvoja naše povijesnoumjetničke misli i struke. U vrijeme njegova pokretanja, pedesetih godina 20. stoljeća, osjećala se je potreba za časopisom koji će – posebice u razdoblju koje je prethodilo monografskim izdanjima i povijesnoumjetničkim pregledima – bilježiti, ali i usmjeravati sve veće dosege nove generacije istraživača. Od samih je početaka, obilježenih uredničkim radom Milana Preloga (urednik prvih dvaju brojeva izišlih 1954. i 1957.) i Grge Gamulina (ur. 1960.-1970.) časopis objedinjavao dvije ključne sastavnice znanstvenoga djelovanja: “velike” rasprave koje su se doticale kako općih tako i specifičnih problema stila, atribucija i značajnih umjetničkih opusa, te “male” doprinose koji su kao neposredni rezultati istraživačkoga rada redovito osvježavali i poticali daljnje napore u pokušajima cjelovita sagledavanja hrvatske kulturnoumjetničke baštine. Taj će se osnovni koncept, pod uredništvom Vinka Zlamalika (ur. 1971.-1990.), Radovana Ivančevića (ur. 1991.-2003.) i aktualne urednice Ivanke Reberski, zadržati do danas. Sagledavajući vremenski kontekst jubilarnoga, pedesetoga broja *Peristila*, nameće se misao o njegovoj današnjoj ulozi, kada stanje povijesti umjetnosti obilježavaju sve veće težnje prema interdisciplinarnosti istraživanja i novim pristupima u

kojima se povijesnoumjetničke metode udružuju ili “miješaju” s onima drugih disciplina. Čini se kako je u tom kontekstu *Peristil* zadržao svoju inicijalnu ulogu zagovornika prvenstveno povijesnoumjetničkih metoda i koncentriranja na umjetničko djelo, umjetnike i spomenike.

Zaključen osvrtima na život i djelovanje troje nedavno preminulih iznimnih pripadnika struke (Lelja Dobronić, Ivo Maroević, Tihomil Stahuljak), časopis obuhvaća pozamašan broj od 22 izvorna znanstvena rada, 2

prethodna priopćenja te jednoga preglednoga rada s temama u rasponu od ranosrednjovjekovne do umjetnosti 20. stoljeća.

Niz priloga iz srednjovjekovne umjetnosti započinje članak Miljenka Jurkovića, Ive Marić i Ivana Basića potaknut otkrićem triju ulomaka ambona na arheološkome lokalitetu trobrodne bazilike u Guranu pokraj Vodnjana. Fragmenti se mogu svrstati u opus lokalnoga majstora (*Majstor kapitela iz Bala*), odnosno radionice djelatne u razdoblju koje je uslijedilo karolinškom zauzimanju Istre. Tu je radionicu, zbog njezina ugledanja u kasnoantičke uzore, moguće prepoznati kao dio povijesno-kulturnoga fenomena *Renovatio Imperii*. Vladimir P. Goss i Nina Šepić svojim se radom o skupini crkava s pravokutnim svetištem nadovezuju na započeti projekt rekognosciranja i reanimiranja zapuštena kulturnoga pejzaža srednjovjekovne Slavonije, te uz komparativnu analizu srodnih objekata u susjednom panonskom i širem srednjoeuropskom prostoru, pružaju značajan prilog poznavanju srednjovjekovnih građevinskih slojeva kontinentalnoga dijela Hrvatske, često zasjenjenih očuvanijim doprinosima kasnijih razdoblja. Srednjovjekovnoj arhitekturi sjeverozapadne Hrvatske, s prijedlogom definiranja lokalne *Kalničko-zagorske* skupine crkava kvadratnoga svetišta, posvećuje se i prethodno priopćenje Zdenka Baloga. Danko Zelić objavljuje dosad tek djelomice poznatu arhivsku građu (sačuvanu u sklopu ostavštine Ivana Kukuljevića Sakcinskoga u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti) te iznosi nove spoznaje o značajnim spomenicima i umjetničkim osobnostima trogirске renesanse zasnovane na novom čitanju izvornih dokumenata 15. stoljeća. Trogirskim se temama pridružuje i Ivo Babić koji u svojem radu s mitološko-ikonografskoga motrišta obrađuje motive kentaura i djevojke na biku koji se javljaju kao dio dekorativnoga repertoara Radovanova portala. Time se, uz tipološko-stilske analize jednoga od ključnih spomenika hrvatske romanike, pozornost struke usmjerava i na interpretacije manjih, ali značenjem bogatih elemenata toga

kompleksnoga umjetničkoga ostvarenja. Igor Fisković osvrće se na dosad neobjavljeni primjer renesansne skulpture iz lapidarija Kneževa dvora u Cavtatu. Ulomak lunete s reljefnim polulikom sv. Bernardina Sijenskoga autor smješta u razdoblje druge polovice 15. stoljeća te ga, uz opasku o osobinama koje govore u prilog iskustvima toskanske renesanse, smješta u širi kontekst stvaralaštva Nikole Ivanova Firentinca na našoj obali. Petar Puhmajer i Vedran Linke donose prikaz razvoja cinktora župne crkve Presvetoga Trojstva u Ludbregu. Rad je rezultat recentnih konzervatorskih istraživanja te uz vremenski pregled razvojnih faza spomenika pruža i osvrt na problematiku cinktora sjeverozapadne Hrvatske. U svojem radu Đurđica Cvitanović sintetizira široko znanstveno područje barokne crkvene umjetnosti na prostoru Zagrebačke (nad)biskupije. Uz koncizan pregled stilskoga razvitka i najznačajnijih umjetničkih ostvarenja, autorica pruža svojevrsan sažetak vlastita dugogodišnjega istraživačkoga rada na tome području. Vladimir Marković obrađuje skupinu crkava u Poljicima kraj Splita kod kojih se, u vremenskom rasponu od kasnog 16. do 18. stoljeća javljaju svetišta koja svojom oktogonálnom kupolom nadsvodenom formom ponavljaju predložak katedralne crkve biskupije, odnosno Dioklecijanova mauzoleja u Splitu. Kao prvu u nizu, autor prepoznaje crkvu Sv. Luke u Dubravi gdje je slavni predložak preuzet voljom utjecajnoga donatora, smederevskoga biskupa Nikole Ugrinovića (1525. – 1604.) koji je centralnoj strukturi prigrađenoj već postojećoj crkvi namijenio funkciju vlastita mauzoleja. Dragan Damjanović objavljuje zanimljive dokumente o povijesti graditeljskih projekata koji su prethodili konačnom projektu izgradnje današnje đakovačke katedrale. U rasponu od početka 19. stoljeća pa do drugoga, do sada nepoznatoga projekta zagrebačkoga graditelja Bartola Felbingera iz 1819. godine očituju se utjecaji baroknoga klasicizma kao dominantnoga stila crkvene arhitekture južnoga dijela Habsburške monarhije tijekom toga razdoblja.

Radoslav Tomić i Relja Seferović objavljuju (u latinskom i talijanskom izvorniku i hrvatskom prijevodu) tekst oporuke dubrovačkoga arhiđakona Bernarda Đorđića (1621.-1687.). Uz povijesno-kulturnu vrijednost oporuke od izuzetne je važnosti i njoj priložena procjena i opis slika iz zbirke venecijanskoga kolekcionara Giovannija Alvisea Raspija koje su zahvaljujući Đorđićevoj darovnici bile prispele u Dubrovnik. Prikaz niza medalja Ferdinanda de Saint-Urbaina (1658.-1738.), s portretima članova lotarinške kuće te nekoliko drugih medalja istoga majstora, u svojem radu donosi Ivan Mirnik. Uz iscrpan pregled lotaringijskih vladara tekst je opremljen i katalogom sa slikovnim prikazima Saint-Urbainovih medalja iz Numizmatičke zbirke Arheološkoga muzeja u Zagrebu. Marko Špičić osvrće se na arheološku i konzervatorsku djelatnost arhitekta Pietra Nobilea (1774.-1854.) kao odraz kulturne politike koju, na našem prostoru, od početka 19. stoljeća počinju provoditi isprva francuske, a zatim i austrijske državne vlasti. Rezultate te politike moguće je prepoznati u novoj svijesti o važnosti, prije svega antičke, povijesne baštine na području Istre i Dalmacije. S urbanističkim aktivnostima austrijskih vlasti na području Dalmacije povezana je i tema rada Marije Stagličić koji skreće pažnju na manje poznata ostvarenja arhitekture 19. stoljeća na otoku Pagu. Jagoda Meder piše o motivima vinove loze koji se javljaju na podnim mozaicima ranokršćanskih objekata na istočnome Jadranu. U ikonografsko-komparativnoj analizi osvrće se na slojevitost njihova značenja te na likovna rješenja koja su im prethodila u antičkoj umjetnosti. Dino Milinović pruža novu interpretaciju najstarije umjetnine u Riznici zagrebačke katedrale – bjelokosnoga plenarija s prizorima Kristova života iz 11. stoljeća. Nadovezujući se na otonski model svetoga vladara koji crkve daruje vrijednim relikvijama, autor pretpostavlja ponavljanje toga obrazca u slučaju osnivača zagrebačke biskupije, ugarskoga kralja sv. Ladislava. Pritom četiri bjelokosna reljefa plenarija, u njihovoj izvornoj funkciji dijelova relikvijara,

povezuje s relikvijom svetoga Križa koja se i danas čuva u istoj riznici. Novootkrivene (2005.) freske u kapeli Sv. Antuna Pustinjaka u Zadobaru kod Karlovca tema su rada Marinke Mužar. Stilska analiza dovodi ih u blizinu radionici majstora Tome iz Senja koja je djelovala početkom 16. stoljeća, tj. vremenu vjerojatnoga donatora oslika kapele – Stjepana III. Frankopana. Vinicije B. Lupis pruža nekoliko umjetničkih potvrda (grafike i slike na dubrovačkom području) veza Dubrovnika sa španjolskim i latinoameričkim kulturnim krugom 16. i 17. stoljeća. U doprinosu rekonstrukciji kulturnoga krajolika franjevačke provincije Bosne Srebrene, Sanja Cvetnić iznosi saznanja o dvije slike iz 17. stoljeća (*Posljednji Sud, Bezgrješno začće s lauretanskim simbolima, sv. Stjepanom Prvomučenicom i donatorom Stjepanom Dragojlovićem*) u samostanima u Kreševu i Kraljevoj Sutjesci. Oba djela autorica povezuje s venecijanskim slikarom Baldassarom d'Annomo. Jasminka Najcer Sabljak posvećuje se ikonografskoj interpretaciji slike Carla Rahla iz Galerije likovnih umjetnosti u Osijeku (*Romantični kraj s ljudima*). U skladu s novim ikonografskim čitanjem djela, predlaže se naslov *Rebeka i Eleazar na vrelu*. Hrvatskoj javnosti dosad nepoznatu sliku Vlahe Bukovca (*Majka i dijete*) objavljuje Robert Kavazović. U osvrtu nastanak djela smješta se u Bukovčevo pariško razdoblje, odnosno u 1890. godinu. Ivan Viđen iznosi biografiju dosad slabije poznate dubrovačke slikarice Jelene Dorothe Hoffmann (1876.-1965.). Zanimljivu životnu priču koja se je odvijala na relaciji Dubrovnik – Pariz – Dubrovnik autor potkrepljuje arhivskim izvorima i svjedočanstvima suvremenika. Ivanka Reberski prvi put sustavno obrađuje sakralni opus slikara Brune Bulića (1903.-1990.). Djela toga umjetnika autorica pronalazi u franjevačkim crkvama i samostanima diljem Hrvatske te Bosne i Hercegovine. Na primjeru tri djela slikara Ive Dulčića (1916.-1975.) Željka Čorak prati transformaciju od realizma prema umjetnosti *informela*. To “balansiranje na granici prepoznatljivog i apstrakcije” pritom se smješta u široki društveni kontekst koji uključuje

književnost, psihologiju i društvene odnose. Zvonko Maković iznosi monografski pregled slikarskoga stvaralaštva Božidara Rašice (1912.-1992.). Posebna pažnja posvećena je Rašičinu ranom opusu koji je prethodio pojavi poslijeratnoga apstraktnoga slikarstva povezanog s djelovanjem umjetničke grupe *Exat 51*.

Na kraju, ne doima se lakim suditi o jednome dijelu velike i značajne cjeline. Sagleđati stoga, čak i jubilarni, broj *Peristila* nemoguće je bez misli o tome što taj časopis već jest ili što bi mogao biti. Ipak, čini mi se da ovaj broj u okviru svojega širokoga sadržaja nalazi prostora i za iskorake, prije svega u interdisciplinarnosti istraživačkoga pristupa. Tako se u nekim radovima zamjećuje prelazanje tradicionalnih metodoloških okvira te

dodatna interpretacija pojedinih ostvarenja znanstvenim zahvaćanjem u okolni prostor širega društvenoga i kulturno-povijesnoga konteksta. Istovremeno, moguće je uočiti određene neujednačenosti u kategorizaciji, kao i u obradi samog teksta. One se prije svega očituju u oscilaciji opsega sažetaka, načina navođenja literature odnosno izvora te kvaliteti likovnih priloga. Pri prosuđivanju pak pojedinih znanstvenih doprinosa u ovome, ali i svakom budućem broju, bilo bi važno zadržati i misao kako je *Peristil* imao i ima potencijala (točnije, tijekom izlaženja svojom ga je kvalitetom stekao) za prikazivanje realna presjeka povijesnoumjetničke, kao i šire kulturno-povijesne hrvatske znanstvene scene. ✕

SUMMARY: 50TH ISSUE OF PERISTIL MAGAZINE

Review of the 50th issue of *Peristil* art history magazine, with a survey of the changes and constant features of the editorial concept over the 54 years of its publication, as well as an overview of the present issue contributions. Numerous contributions are devoted to topics

related to Croatian art history ranging from Early Middle Ages to 20th century. In over half a century of its publication the magazine has become an important element in the development and formation of professional and scientific thought in Croatian art history.